

UWAGI

do ustawy z dnia 29 maja 2026 r. o zmianie ustawy – Prawo oświatowe oraz niektórych innych ustaw¹

Wprowadzenie ustawowego katalogu praw i wolności ucznia – uwagi ogólne

Nowy rozdział 2a w ustawie – Prawo oświatowe² (dalej: „PrOśw”) zawiera zmiany niekorzystne dla życia szkoły, stosunków wewnątrzszkolnych i procesu wychowawczego. Zagadnienia praw i wolności ucznia oraz organów powołanych do ich ochrony zostały zebrane i rozbudowane ponad miarę w artykułach 42a oraz 42c – 42s PrOśw, publikowanych na 30 stronach dokumentu. Zdecydowanie skromniej prezentuje się katalog obowiązków ucznia (art. 42b), którego nie będzie można rozszerzyć w statucie szkoły.

Projektowane w ustawie prawa i obowiązki ucznia są dalece niedoskonałe. Jak każde prawo stanowione ulegać będą z czasem rozbudowywaniu i uszczegóławianiu, zawężając pole wolności w kształtowaniu stosunków osobowych, niezbędnych dla rozeznawania etycznego i budowania charakteru młodych ludzi. Prawo stanie się nie tyle chroniące i wychowawcze co – automatyczne i bezduszne.

Według szacunków nauczycieli współczesne sytuacje konfliktowe lokują się głównie na styku rodzice – nauczyciele (roszczeniowość części rodziców, niekompetencja części nauczycieli) i dopiero w dalszej kolejności na styku nauczyciele – uczniowie. Ustawa nie uwzględnia tej złożoności. Wprowadzany bez badań i rzetelnej analizy obszerny zestaw praw ucznia jest w stanie jeszcze silniej zachwiać wypracowywaną latami w poszczególnych placówkach delikatną równowagę stosunków między trzema podmiotami społeczności szkolnej i zagraża wygenerowaniem nowych konfliktów.

Istnieje uzasadniona obawa, że rozbudowa praw, wolności i obowiązków ucznia wraz z powołaniem wielostopniowych organów nadzorczych dla ich egzekwowania, wypierać będą ze szkół proces wychowawczy oparty o naturalne relacje osobowe i kulturę zachowań. Z uwchwalonych przepisów wynika, że ani tradycyjne powinności ucznia, ani kultura zachowań, a tym bardziej rozeznanie etyczno-moralne nie znajdują u autorów zmian oświatowych uznania jako źródła regulacji stosunków międzyludzkich. Zastąpić ma je prawo stanowione – regulator postaw ucznia. Jest ono narzędziem znacznie słabszym wychowawczo niż ugruntowana w społeczności szkolnej, wsparta na zasadach moralnych etyka zachowań.

Jednocześnie prawo nigdy nie obejmie całokształtu problemów rodzących się w środowisku szkolnym. Zamknięty katalog obowiązków, choć reguluje sprawy stroju ucznia to pomija uczciwość, czystość języka czy dbałość o honor szkoły (czy nauczyciel będzie mógł ukarać ucznia, za ściąganie odpowiedzi na sprawdzianie?).

Katalog praw i obowiązków ucznia ma objąć w równym stopniu szkoły publiczne, jak i niepubliczne, samorządowe i prowadzone przez podmioty inne niż jednostki samorządu terytorialnego. Taka unifikacja zawęży możliwość różnicowania pracy wychowawczej w placówkach, godzi w zasadę pomocniczości wyrażoną m.in. w preambule Konstytucji

¹ Nr druku sejmowego: 2449, zob. https://orka.sejm.gov.pl/proc10.nsf/ustawy/2449_u.htm

² Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2025 r. poz. 1043).

RP i ogranicza konstytucyjne prawo rodziców do wyboru odpowiedniej dla dziecka placówki.

Omówienie wybranych praw ucznia, skatalogowanych w art. 42a PrOśw

1. Prawo do nauczania i wychowania opartych na metodach uznanych przez współczesne nauki pedagogiczne (art. 42a ust. 1 pkt 3)

W katalogu praw ucznia mowa jest o prawie do nauczania i wychowania opartych (cyt.): „o metody uznane przez współczesne nauki pedagogiczne”. Warunek naukowej uznaniowości jest błędem. Współczesne nauki pedagogiczne nie tworzą takich rozróżnień. Katalogują i opisują zróżnicowane metody, nie dokonując ich oceny. Przykładowo, znana publikacja B. Śliwerskiego *Współczesne teorie i nurty wychowania* zawiera równorzędne zestawienie 17 teorii i nurtów, w niemałym stopniu sprzecznych ze sobą, a jednak przez autora nie wartościowanych³. Wartościowanie metod nauczania i wychowania nie jest współcześnie domeną nauki, lecz polityki. Nie powinno mieć miejsca w zapisach ustawowych.

2. Prawo do kształtowania własnego stroju i wyglądu (art. 42a ust. 1 pkt 6), przy czym w odniesieniu do stroju – z uwzględnieniem "ogólnie przyjętych norm społecznych" (przez odesłanie do art. 42b ust. 1 pkt 4)

Wpisanie do ustawy prawa ucznia do kształtowania własnego stroju i wyglądu uniemożliwia szkołom, które nie zdecydują się na wprowadzenie jednolitego stroju (tzw. mundurków), ustalenie standardów jakie powinien spełniać strój oraz wygląd ucznia. Na poziom ustawy wprowadza się *de facto* prawo ucznia, również szkoły podstawowej, do stosowania mocnego makijażu, malowania włosów, tatuaży, noszenia kolczyków lub innych widocznych ozdób piercingowych w miejscach innych niż płatki uszu. Należy przy tym zauważyć, że klauzulę „ogólnie przyjętych norm społecznych” odniesiono wyłącznie do stroju, a nie do wyglądu ucznia.

Tymczasem wprowadzenie określonych zasad w tym obszarze może mieć istotny walor wychowawczy (kształtując skromność, poczucie równości), stanowić część etosu wychowawczego szkół oraz być pożądane przez rodziców.

3. Prawo do zachowania odpowiednich proporcji między czasem przeznaczonym na wysiłek szkolny a czasem wolnym przeznaczonym na rozwój własnych zainteresowań, w szczególności w czasie dni wolnych od zajęć dydaktyczno-wychowawczych (art. 42a ust. 1 pkt 8)

To sformułowanie również jest bardzo nieprecyzyjne i ocenne. Zamiast zmierzać w kierunku kształtowania u uczniów systematyczności i obowiązkowości, taki zapis w praktyce będzie sprzyjał ich **roszczeniowości** oraz prowadził do obniżenia poziomu nauczania. Uczniowie będą mogli protestować przeciwko zadawaniu prac domowych, a nawet obowiązkowi przygotowania się do zajęć czy sprawdzianów, jeśli uznają to za zaburzające „proporcje” i godzące w ich „ustawowe prawo”. Osłabiać to będzie również argumentację rodziców, chcących skłonić dziecko do odrobienia lekcji.

³ Wartościowanie w nauce nie jest we współczesnym, postmodernistycznym nurcie kulturowym praktykowane.

Przepis będzie również prowadził do tego, że najwyższą ocenę łatwo będzie osiągnąć każdemu bez specjalnego wysiłku czy poświęcenia, co będzie miało wpływ antywychowawczy i demotywuujący do dawania z siebie więcej.

4. Prawo ucznia do składania skarg i wniosków we wszelkich sprawach związanych z działalnością szkoły (art. 42a ust. 1 pkt 17)

Prawo to również będzie kreować postawy roszczeniowe, a w skrajnych przypadkach – pieniacze. Szkoły będą zmuszone do formalnego, terminowego rozpatrywania tych spraw, co może **paraliżować ich pracę** i narażać na dodatkowe koszty związane z koniecznością wynajęcia profesjonalnej pomocy prawnej. **Nie zachęca ono też do dialogu, rozmowy czy konsensualnego rozwiązywania konfliktów. Osłabia zaufanie pomiędzy członkami społeczności szkolnej oraz autorytet nauczycieli**, których uczniowie będą mogli szantażować złożeniem skargi do rzecznika praw „uczniowskich”.

5. Wolność od dyskryminacji z jakiegokolwiek powodu, w szczególności ze względu na: płeć, wiek, wygląd, niepełnosprawność, rasę, religię, narodowość, stan zdrowia, sytuację materialną, przekonania polityczne, pochodzenie etniczne, wyznanie albo jego brak i orientację seksualną (art. 42a ust. 3 pkt 2)

Ten zapis, choć pozornie pozytywny, może w praktyce prowadzić do **ograniczenia wolności debaty** w szkole, ponieważ wszelkie podważanie postulatów ruchu LGBT (np. w kontekście tzw. małżeństw jedнопłciowych, prawa do adopcji przez nie dzieci) może być traktowane jako forma dyskryminacji.

Interpretacja płci w tym kontekście może obejmować również tożsamość płciową, z czym już można spotkać się w orzecznictwie niektórych sądów (przy czym, w razie wątpliwości, w ustawie wyraźnie podkreślono otwarty katalog przesłanek dyskryminacyjnych). W konsekwencji nauczyciel, który odmówi używania preferowanych zaimków niezgodnych z faktyczną płcią biologiczną ucznia, może być posądzony o dyskryminację, co może pociągnąć za sobą interwencje rzeczników praw uczniowskich.

Skutkiem będzie naruszenie chronionych konstytucyjnie wartości takich jak wolność wypowiedzi i wolność sumienia.

Z kolei zapis o „wolności od dyskryminacji ze względu na brak wyznania” może w praktyce prowadzić do ograniczania możliwości ekspozycji Krzyża w szkolnych pomieszczeniach, odmawiania modlitwy w szkole, organizacji jasełek, rekolekcji dla uczniów oraz organizowania na terenie szkoły innych wydarzeń o charakterze religijnym (np. poświęcenie okolicznościowej tablicy przez kapłana). W sposób szczególny będzie godzić to w szkoły katolickie, które również mają być objęte nowymi regulacjami.

Będzie to prowadziło do naruszania gwarantowanej Konstytucją wolności religii i sumienia (art. 53 Konstytucji) oraz zasady bezstronności światopoglądowej państwa zapisanej w art. 25 ust. 2 Konstytucji, która nie oznacza neutralności, lecz „życzliwe zainteresowanie”. W sposób oczywisty dotknie to wyznawców religii katolickiej, która w Polsce jest religią dominującą, biorąc pod uwagę statystykę społeczną.

Zapis ten jest również niezgodny z powinnością kształtowania u polskich uczniów postawy poszanowania tradycji i kultury własnego Narodu. Jak wynika z preambuły

Konstytucji RP – będącej jej integralną, normatywną częścią – kultura ta jest „zakorzeniona w chrześcijańskim dziedzictwie Narodu”, zaś art. 5 ustawy zasadniczej stanowi, iż Rzeczpospolita Polska strzeże dziedzictwa narodowego. Zatem organizowanie przez szkołę akademii czy innych wydarzeń związanych ze świętami chrześcijańskimi lub eksponowanie symboli chrześcijańskich w widocznych miejscach w szkole jest wypełnianiem obowiązków wynikających wprost z Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 42a ust. 3 pkt 2 PrOśw będzie niechybnie prowadził do skutków sprzecznych z ustawą zasadniczą oraz – paradoksalnie – do rzeczywistej dyskryminacji części społeczności szkolnej przywiązanej do wartości chrześcijańskich i konserwatywnych.

6. Wolność słowa i uzewnętrzniania przekonań (art. 42a ust. 3 pkt 4)

Mocne wyartykułowanie tej oczywistej wolności w ustawie oświatowej może prowadzić do pogłębienia relatywizmu i przyzwolenia na wyrażanie przekonań (również prowokacyjne) antywychowawczych i demoralizujących (obiektywnie złych), zaś w szkołach katolickich na głoszenie przekonań jawnie sprzecznych z doktryną katolicką, prowadząc *de facto* do podważania szczególnego charakteru tego rodzaju placówek oraz ograniczenia prawa rodziców do wyboru szkoły formującej uczniów w duchu określonego światopoglądu i wartości.

W tym miejscu warto przytoczyć treść art. 14 Konwencji o prawach dziecka: Państwa-Strony będą respektowały **prawo dziecka do swobody myśli, sumienia i wyznania** (ust. 1). Państwa-Strony będą **respektowały prawa i obowiązki rodziców** lub, w odpowiednich przypadkach, opiekunów prawnych odnośnie **do ukierunkowania dziecka w korzystaniu z jego prawa** w sposób zgodny z rozwijającymi się zdolnościami dziecka (ust.2).

Wprowadzany zapis będzie podważał również autorytet nauczycieli, skoro uczeń będzie przeświadczony, że może mówić wszystko i uważać co chce, niezależnie od tego, czy jest to słuszne. W takim kontekście pojęcie słuszności może przestać być kryterium oceny ucznia, jego pracy, zaangażowania czy zachowania.

Wprowadzenie katalogu obowiązków ucznia (art. 42b)

Projekt ustawy wprowadza generalną zmianę w rozumieniu obowiązków ucznia (art. 42b), którą z punktu widzenia wychowawczego należy uznać za **szkodliwą**. Aktualnie rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych (Dz.U. z 2023 r. poz. 2572 ze zm) precyzuje obszary, które szkoła uwzględni przy ocenie zachowania, takie jak wywiązywanie się z obowiązków, postępowanie zgodne z dobrem społeczności szkolnej, dbałość o honor i tradycje szkoły, piękno mowy ojczystej, bezpieczeństwo i zdrowie, godne i kulturalne zachowanie, oraz okazywanie szacunku innym (§ 11 rozporządzenia). Ten aktualny zestaw obowiązków, choć zarysowany ogólnie, obejmuje pełne spektrum zachowań. Mógłby zatem znaleźć godne miejsce w ustawie. Uszczegółowienie wymienionych obowiązków winno leżeć w gestii szkoły. Co ważne - zestaw obowiązków wyrasta zarówno z poczucia godności ludzkiej (szacunek), poczucia powinności ucznia (obowiązkowość), przyjętej kultury zachowań, jak i uznanych wartości (dobro społeczności, honor, piękno, tradycje szkoły). Jest zatem osadzony mocno i powiązany z celem pracy wychowawczej nauczyciela.

Ustawa nowelizująca w zakresie obowiązków ucznia (art. 42b ust. 1) **nie posiada takiego mocnego osadzenia**. W wielu miejscach odwołuje się do potrzeby przestrzegania przepisów prawa niższego rzędu (statuty, regulaminy) oraz „ogólnie przyjętych norm społecznych” i zasad postępowania. Wymienione wartości, powinności ucznia ani kultura zachowań nie są uznane za źródła kształtowania stosunków wewnątrzszkolnych, co prowadzi do „zawieszenia prawa w próżni aksjologicznej”. Prawo uzasadniane prawem, niepowiązane z kierunkami rozwoju ucznia, nie może być celem pracy wychowawczej nauczyciela. Co więcej, brak możliwości poszerzenia katalogu obowiązków ucznia w odniesieniu do różnorodnych sytuacji szkolnych znacząco utrudni wysiłki wychowawcze nauczycieli.

Zmiany ustawowe proponujące kształtowanie postaw uczniów bez umocowań aksjologicznych i kulturowych będą nie tylko nieskuteczne, ale i niewychowawcze, niszcząc wynoszoną z domów rodzinnych naturalną kulturę zachowań. Potwierdzają to doświadczenia innych krajów. Szkoła uszczegóławianego i uświadamianego uczniom prawa staje się bardziej instytucją niż wspólnotą, pozostając tym samym w sprzeczności z deklarowanym przez władze „uczniowskim dobrostanem”.

Wprowadzony do ustawy katalog obowiązków ucznia obejmuje zarówno poszanowanie przez uczniów prawa, jak i ogólnie przyjętych norm społecznych. Zapisy brzmią bezosobowo, co osłabia ich wymowę, np.: Uczeń ma obowiązek:

- *szanować prawa i wolności członków społeczności szkolnej...* zamiast (prościej a szerzej): *szanować członków społeczności szkolnej*) (art. 42b pkt 2)
- *zachowywać się zgodnie z ogólnie przyjętymi normami społecznymi...* zamiast *zachowywać się godnie, kulturalnie...* (art. 42b pkt 3)

Sytuowanie odniesień do prawa wyżej niż odniesień do osób, których prawo to dotyczy, nie powinno mieć miejsca z uwagi na zaburzenie procesu wychowawczego, wspartego nie na normach prawa, ale na godności, szacunku, kulturze i zaufaniu. Tymczasem w miejsce osobowych odniesień wychowawczych szkoła eksponować będzie prawa i normy – sterowniki ludzkich zachowań.

Katalog obowiązków, w przeciwieństwie do katalogu praw i wolności nie będzie podlegał rozszerzeniu w statucie szkoły. Wynika to z nowego brzmienia art. 98 ust. 1 pkt 17 – w stosunku do szkół publicznych) oraz art. 172 ust. 2 pkt 5 ustawy – Prawo oświatowe - w stosunku do szkół niepublicznych, zgodnie z którymi w statucie będzie można zamieścić „prawa i wolności uczniowskie inne niż wymienione w art. 42a ust. 1 i 3” oraz jedynie szczegółowy sposób realizacji obowiązków, o których mowa w art. 42b pkt 5 i 7, tj. dotyczących stroju, ale wyłącznie w konkretnych sytuacjach: podczas lekcji wychowania fizycznego, zajęć odbywających się w warsztatach, laboratoriach i pracowniach szkolnych, w czasie uroczystości, wyjść grupowych i wycieczek⁴.

Naruszenie art. 2 Konstytucji RP

Użyte w katalogu obowiązków ucznia pojęcie „ogólnie przyjęte normy społeczne” (art. 42b ust. 1 pkt 3) jest bardzo ogólnikowe. Pojawia się pytanie, kto miałby oceniać, jakie to są normy. Istnieje ryzyko, że normy zdefiniowane odgórnie, np. przez kuratora czy rzecznika praw uczniowskich, nie będą odpowiadały przekonaniom rodziców

⁴ Dodatkowo statut ma regulować kwestię obowiązków związanych z usprawiedliwianiem nieobecności.

posyłających swoje dzieci do szkół. Dlatego szczególnie pożądane jest zachowanie **autonomii szkół** we wprowadzaniu szczególnych zasad zachowania (jak np. powinność używania przez uczniów zwrotu "panie profesorze/pani profesor" w odniesieniu do nauczycieli), a tym samym **prawa rodziców do wyboru placówek o określonym profilu wychowawczym**, w tym szkół katolickich, co jest zgodne z pluralizmem edukacyjnym.

Należy przy tym podkreślić, że posługiwanie się nieostrymi pojęciami przy określaniu obowiązków ucznia oraz odesłaniami blankietowymi (zob. art. 42a ust. 1 pkt 5 lit. b) narusza zasady określoności prawa oraz zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa, wywodzonymi z art. 2 Konstytucji RP⁵.

Naruszenie konstytucyjnej zasady pomocniczości

W uzasadnieniu projektu ustawy wskazano na potrzebę ujednolicenia regulacji na poziomie kraju poprzez przeniesienie katalogu praw i obowiązków uczniów ze statutów szkolnych na poziom ustawowy. Tymczasem, **obecny stan, pozwalający na szerszą w tym zakresie samodzielność i autonomię społeczności szkolnych, jest wyrazem konstytucyjnej zasady pomocniczości.**

Zasada pomocniczości (subsydiarności), choć wymieniona jedynie w preambule Konstytucji RP, jest ważną dyrektywą interpretacyjną dla ustawodawcy. Wynika z niej, że państwo powinno mieć charakter pomocniczy, co oznacza, że nie powinno przejmować zadań, które mogą być skutecznie wykonywane przez mniejsze wspólnoty obywateli – jednostki, rodziny, organizacje pozarządowe, samorządy lokalne, a także społeczności szkolne. Ingerencja władzy publicznej jest dopuszczalna tylko w niezbędnym wymiarze.

Przeniesienie katalogów praw i obowiązków uczniów z poziomu statutów (lokalnego, bliskiego społeczności szkolnej) na poziom ustawy (centralnego) – jest zaprzeczeniem zasady pomocniczości. Jeśli wspólnoty szkolne (uczniowie, rodzice, nauczyciele) są w stanie samodzielnie kształtować te zasady w ramach statutów, co czynią w Polsce z powodzeniem od ponad 3 dekad, to odgórna ingerencja ustawodawcy jest niepotrzebnym przejmowaniem kompetencji, które mogą być efektywniej realizowane na niższym szczeblu.

Ograniczeniem autonomii szkół jest także:

- 1) **narzucenie obowiązku rozpowszechniania przez szkołę wiedzy o prawach, wolnościach i obowiązkach uczniowskich i obywatelskich (art. 42a ust. 5)**, który przy okazji będzie prowadził do osłabienia autorytetu i szacunku wobec nauczycieli i rodziców;
- 2) **odejście od możliwości określania kar w statutach** przez uchylenie art. 98 ust. 1 pkt 19 Prawo oświatowe, który umożliwiał określanie w statucie rodzajów kar i trybu odwoływania się od nich, na rzecz wprowadzenia zamkniętego katalogu kar ustawowych. MEN ustawia się w roli monopolisty na wiedzę, jak egzekwować obowiązki i dyscyplinować uczniów;

⁵ Zob. M. Puzio, *Kto ma decydować o obowiązkach ucznia? Dopuszczalność określania obowiązków ucznia w statucie szkoły w świetle art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. Uwagi krytyczne do propozycji nowelizacji Prawa oświatowego*, Instytut na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris, <https://ordoiuris.pl/analiza/kto-ma-decydowac-o-obowiazkach-ucznia-uwagi-krytyczne-do-nowelizacji-prawa-oswiatowego/>

- 3) **wprowadzenie obowiązkowych rad szkół w szkołach publicznych prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego.** Dziś powstanie rady szkoły lub placówki organizuje dyrektor szkoły lub placówki z własnej inicjatywy albo na wniosek rady rodziców, a w przypadku szkół ponadpodstawowych także na wniosek samorządu uczniowskiego (art. 81 ust. 13 PrOśw). W szkołach, w których działa rada szkoły, złożona z wybranych nauczycieli, rodziców i uczniów, uchwała ona statut (przy czym prawo rady szkoły do formułowania statutu zostanie w znacznym stopniu ograniczone ze względu na narzucony odgórnie przez MEN zamknięty katalog obowiązków ucznia). Przymusowy udział rodziców w radach prawdopodobnie nie zwiększy ich aktywności i zaangażowania (*notabene* w uzasadnieniu projektu ustawy wprost wskazano, że nowe rozwiązanie „pokaże realną sprawczość na poziomie szkolnym przede wszystkim grupie uczniowskiej”). W szkołach bez rady szkoły, statut uchwała dziś rada pedagogiczna, ale samorząd uczniowski i rada rodziców mają możliwość wpływania na jego kształt poprzez wnioski i opinie. Ponadto rodzice mają dziś możliwość wyboru dla dzieci szkół, w których panują zasady bliskie ich metodom wychowania. Centralny katalog praw i obowiązków uderza w ten pluralizm.

Na koniec tej części warto przytoczyć fragment stanowiska Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Kadry Kierowniczej Oświaty wyrażonego w ramach konsultacji publicznych projektu ustawy:

Zmiany ograniczają autonomię szkół publicznych, co sprzeciwia się idei szkoły publicznej (która w Polsce od 3 dekad jest szkołą samorządową, i „własnością” społeczności lokalnych). W sytuacji tendencji do centralizacji decyzji o życiu szkoły zbędny może się stać docelowo statut szkoły (czyli znaczące osiągnięcie polskiej szkoły po okresie PRL). Zbędne też mogą być autorskie szkolne zasady, ustalane z uczniami, rodzicami i nauczycielami – bo powstaje „centralny regulamin ucznia”. Naszym zdaniem kwestionuje się tu ideę naszego państwa, opartego na konstytucyjnej zasadzie pomocniczości państwa⁶.

Ustanowienie „rzeczników praw uczniowskich” (art. 42d – 42s PrOśw)

Projekt ustawy wprowadza stanowisko Krajowego Rzecznika Praw Uczniowskich, wojewódzkich rzeczników praw uczniowskich, powiatowych i gminnych rzeczników praw uczniowskich (fakultatywnie) oraz szkolnego rzecznika praw uczniowskich. Wprowadzenie tych organów należy uznać za **szkodliwe**. Wdrożenie uczniów do rozwiązywania problemów szkolnych na drogach administracyjno-prawnych może przeszkodzić w rozwoju więzi osobowych z nauczycielami i gromadzeniu przez młodych cennych doświadczeń w dochodzeniu do porozumień nieformalnych z osobami dorosłymi.

Zwrócić należy uwagę na bardzo szerokie kompetencje Krajowego Rzecznika Praw Uczniowskich oraz wojewódzkich rzeczników praw uczniowskich. Obejmują one m.in:

- 1) możliwość badania każdej sprawy na miejscu, nawet bez uprzedzenia;

⁶ Zob. Projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo oświatowe. ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (UD222) Zestawienie uwag zgłoszonych w ramach konsultacji publicznych, s. 155, do pobrania na: <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12399703/katalog/13141787#13141787> w zakładce „Konsultacje publiczne”.

- 2) żądanie wszczęcia postępowania wyjaśniającego wobec nauczycieli przez rzecznika dyscyplinarnego (przez odpowiednie stosowanie art. 10a i art. 10b ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka, Dz. U. z 2023 r. poz. 292, o którym mowa w art. 42e ust. 1 pkt 3 oraz w art. 42m ust. 1 pkt 4)⁷;
- 3) wydawanie zaleceń dyrektorowi (w przypadku Rzecznika Krajowego) lub wniosek do kuratora oświaty o wydanie takich zaleceń (w przypadku Rzeczników Wojewódzkich);
- 4) udział w posiedzeniach rady pedagogicznej i udział **w charakterze obserwatora w zajęciach dydaktycznych**, wychowawczych, opiekuńczych;
- 5) możliwość żądania uchylecia postanowień statutu szkoły lub niektórych jego postanowień.

Wprowadzenie tych organów może mieć **paraliżujący charakter** dla szkół oraz **opresyjny** dla nauczycieli. Dyrektorzy mogą obawiać się stosowania środków wychowawczych, jeśli podstawy ich zastosowania różniłyby się od wytycznych rzeczników. System ten prowadzi do **braku symetrii i równowagi pomiędzy prawami ucznia a prawami nauczyciela**. Nauczyciele już dziś mają problem z dyscyplinowaniem uczniów i stawianiem granic z powodu roszczeniowości rodziców, a dodatkowe organy tylko ten problem nasilą, być może zmuszając nauczycieli do szukania profesjonalnej pomocy prawnej. Połączenie tego z upowszechnianiem wiedzy o prawach ucznia już od szkoły podstawowej będzie prowadziło do napięć, kreowania postaw roszczeniowych i **uderzy w autorytet nauczycieli i rodziców**.

System rzeczników praw uczniowskich godzi również w zasadę pomocniczości. Jest bowiem wkroczeniem państwa w sferę autonomii szkół i relacji na linii uczeń-nauczyciel.

Obowiązek podawania przyczyn nieobecności

Projekt nakłada na rodzica obowiązek podania przyczyny nieobecności ucznia przy jej usprawiedliwianiu (art. 42b pkt 7 PrOśw), co świadczy o braku zaufania do rodziców i może mieć skutki antywychowawcze. Rodzice, chroniąc prywatność, mogą bowiem podawać fikcyjne powody, co osłabi kształtowanie uczciwości u dzieci.

Obowiązek ten będzie również sprzyjał sytuacjom konfliktowym na linii rodzic-szkoła oraz prowadził do obniżenia zaufania rodziców do szkoły⁸.

Prawo dorosłego ucznia do wyrażenia sprzeciwu wobec udostępniania informacji rodzicom (m.in. w zmienianym art. 44b ust. 5 pkt 5 oraz ust. 6 pkt 7, art. 44e ust. 2 i ust. 4, art. 44g ust. 1 ustawy o systemie oświaty)

Projekt przewiduje możliwość sprzeciwienia się przez ucznia, który skończył 18 lat, udostępnianiu rodzicom informacji o m.in. jego wynikach i trudnościach w nauce, ocenach bieżących czy rocznych ocenach klasyfikacyjnych z zajęć edukacyjnych i zachowania.

⁷ Co krytykuje nawet Związek Nauczycielstwa Polskiego, zob:

<https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//2/12399703/13141793/13141796/dokument741151.pdf>

⁸ Zob. szerzej: M. Puzio, *OPINIA w przedmiocie oświadczenia rodzica jako dopuszczalnej formy usprawiedliwiania nieobecności na zajęciach edukacyjnych pełnoletniego ucznia oraz możliwości udzielania informacji o ocenach pełnoletniego ucznia szkoły średniej1 jego rodzicom, pomimo sprzeciwu ucznia*, Instytut Ordo Iuris, <https://ordoiuris.pl/wp-content/uploads/2023/09/opinia.pdf>

W praktyce ograniczy to możliwość wsparcia przez rodziców ucznia, który, choć formalnie dorosły, najczęściej wciąż pozostaje na utrzymaniu rodziców i mieszka z nimi pod jednym dachem. Taka decyzja osłabia relacje i więzi rodzinne, chronione art. 18 Konstytucji. Ponadto, podobnie jak obowiązek podawania przyczyny nieobecności małoletniego ucznia przy jej usprawiedliwianiu przez rodzica, prowadzić będzie do sytuacji konfliktowych i nieporozumień na linii rodzic – szkoła.

Warto w tym miejscu przytoczyć fragment uzasadnienia rządowego projektu ustawy, wprowadzającego art. 44e ust. 2 ustawy o systemie oświaty, który został ostatecznie uchwalony jako ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r. poz. 357): *Co do zasady, uczniami szkół dla dzieci i młodzieży są osoby niepełnoletnie (część młodzieży osiąga pełnoletność w ostatnich klasach szkół ponadgimnazjalnych). Z tego względu w projekcie ustawy, w dodawanym rozdziale 3a określającym ogólne zasady oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów, przyjęto, że w szkołach dla dzieci i młodzieży oceny ucznia są jawne także dla rodziców uczniów pełnoletnich. Zasadne jest zapewnienie rodzicom prawa do informacji nt. ocen dziecka w trakcie całego etapu edukacyjnego, mimo że pod koniec tego etapu dziecko osiąga pełnoletność. Końcowy etap edukacyjny jest bardzo istotny dla przyszłości dziecka. Rozstrzygają się wówczas sprawy, które decydują o dalszych losach życiowych osoby wchodzącej w dorosłe życie. Szczególnie ważne jest wówczas wsparcie ze strony rodziców polegające między innymi na zaangażowaniu w sprawy szkolne dziecka. Aby można było mówić o realnym wsparciu należy zapewnić rodzicom prawo do informacji na temat osiągnięć, postępów i trudności w nauce dziecka⁹.*

Podsumowanie

Ustawa z dnia 29 maja 2026 r. o zmianie ustawy – Prawo oświatowe oraz niektórych innych ustaw zamiast wzmacniać społeczność szkolną, prowadzi do jej **formalizacji i biurokratyzacji, osłabienia pozycji nauczycieli i rodziców** oraz naruszenia autonomii szkół.

Zmiany godzą w konstytucyjną zasadę pomocniczości oraz ograniczają rodzicom możliwość wyboru placówki wspierającej wychowanie zgodnie z ich przekonaniami, co godzi w art. 48 ust. 1 i 53 ust. 3 Konstytucji. Zagrażają również konstytucyjnym wolnościom – wolności słowa, sumienia i wyznania – oraz ułatwiają wnikanie do szkół współczesnych lewicowo-liberalnych ideologii. Utrudniają pełną formację osobową ucznia, odrzucającą relatywizm, a opartą na dążeniu do prawdy i dobra oraz zakorzenioną w polskiej kulturze wyrosłej z cywilizacji łacińskiej i chrześcijaństwa.

Ekspozowanie praw uczniów przy ograniczeniu możliwości ustalania ich obowiązków w statucie, w powiązaniu z systemem rzeczników praw uczniowskich, jest **antywychowawcze, godzi w autorytet nauczycieli i rodziców¹⁰ oraz generuje postawy roszczeniowe** wśród uczniów.

Ustawa może też rodzić również konflikty na linii rodzic – szkoła, wynikające m.in. z obowiązku podawania przyczyny nieobecności małoletniego ucznia przy jej

⁹ Zob. Tamże.

¹⁰ W uzasadnieniu projektu ustawy wprost wskazano: „Obecność rad szkół lub placówek pokaże też, że uczniowie, nauczyciele i rodzice są sobie równi – i dlatego zasiadają w radzie szkoły lub placówki w równej liczbie”.

usprawiedliwianiu oraz z możliwości odmowy informowania rodzica pełnoletniego ucznia o jego wynikach w nauce i zachowaniu.

Z przyczyn wyżej podanych Koalicja na Rzecz Ocalenia Polskiej Szkoły, w trosce o poszanowanie praw rodziców, nauczycieli oraz odpowiedzialnej formacji uczniów, apeluje o zawetowanie przez Prezydenta RP ustawy z dnia 29 maja 2026 r. o zmianie ustawy – Prawo oświatowe oraz niektórych innych ustaw.

Lista organizacji zrzeszonych w KROPS:

1. Stowarzyszenie Nauczycieli i Pracowników Oświaty „Nauczyciele dla Wolności”
2. Ruch Ochrony Szkoły
3. Wolni Orzesze
4. Śląski Porządek
5. Stowarzyszenie Mur Przytomnych Poznań
6. Stowarzyszenie „Bronimy Munduru dla Przyszłych Pokoleń”
7. Stowarzyszenie Pedagogów NATAN
8. Polskie Stowarzyszenie Niezależnych Lekarzy i Naukowców
9. Stowarzyszenie Śląska Husaria
10. Stowarzyszenie Odpowiedzialny Gdańsk
11. Międzynarodowa Koalicja dla Ochrony Polskiej Wsi – ICPPC
12. Centrum Rozwoju im. Eugeniusza Kwiatkowskiego, Łódź
13. Fundacja Cegiełka dla Wolności Słowa
14. Polskie Stowarzyszenie na rzecz Ochrony Środowiska i Praw Człowieka
15. Fundacja Ordo Medicus
16. Stowarzyszenie Świadome Gryfice'22
17. Towarzystwo Wiedzy Społecznej
18. MFA, Fundacja Outbox
19. Pabjanie
20. Stowarzyszenie „Wybór – nie przymus”
21. Stowarzyszenie Rodzice Chronią Dzieci
22. Federacja Polskich Organizacji w Nowej Południowej Walii, Australia
23. Instytut Naturalnego Planowania Rodziny według metody prof. dr. med. J. Röttera
24. Stowarzyszenie „Miłość i Odpowiedzialność” Oddział Przemyski
25. Fundacja Głos dla Życia
26. Katolickie Stowarzyszenie Wychowawców
27. Stowarzyszenie Przedszkole Aniołów Stróżów
28. Stowarzyszenie „Żyj dla Innych”
29. Fundacja Szkolna im. Księdza Kardynała Stefana Wyszyńskiego
30. Stowarzyszenie Głos Obywatelski Powiatu Opolskiego, Opole Lubelskie
31. Instytut na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris
32. Centrum Życia i Rodziny
33. Stowarzyszenie Chrześcijańskich Dzieł Wychowania
34. Grupa Łącznik
35. Małopolski Bunt
36. Ruch 16 postulatów
37. Światowe Stowarzyszenie „Republika Polonia”
38. Fundacja Mamy i Taty
39. Fundacja Osuchowa
40. Centralna Diakonia Społeczna Ruchu Światło-Życie, Bydgoszcz
41. Fundacja Klubu Ronina
42. Inicjatywa Oddolna i Edukacyjna „Jestem Polakiem”
43. Stowarzyszenie Ambasadorów Dzieci i Młodzieży
44. Wataha Głosu Obywatelskiego
45. Stowarzyszenie Kultury Chrześcijańskiej im. Księdza Piotra Skargi
46. Instytut Studiów Doktrynalnych
47. Fundacja Zabuze
48. Polskie Stowarzyszenie Wolne Podkarpacie
49. Polskie Forum Rodziców
50. Odpowiedzialny Szczecin
51. Szczeciński Klub Kobiet

52. Ogólnopolskie Stowarzyszenie Wiedzy o Szczepieniach „STOP NOP”
53. Stowarzyszenie Psychologów Chrześcijańskich – oddział w Poznaniu
54. Instytut Myśli Pro-Life
55. Podkarpackie Stowarzyszenie Wolni Jasło
56. Fundacja Polskie Veto
57. Rada Szkół Katolickich
58. Parafialny Oddział Akcji Katolickiej z Baranowa Sandomierskiego
59. Stowarzyszenie Rodzin Katolickich Diecezji Tarnowskiej
60. Instytut Wiedzy Społecznej im. Krzysztofa Karonia
61. Towarzystwo Katyńskie
62. Fundacja Walczącym o Niepodległość
63. Stowarzyszenie Suweren.pl
64. Koalicja dla Życia i Rodziny
65. Fundacja Nasza Szkoła
66. Stowarzyszenie Ruch Wielka Polska
67. Stowarzyszenie Klub Inteligencji Katolickiej w Poznaniu
68. Odpowiedzialne Tarnowo
69. Fundacja Polska Wielki Projekt
70. Karkonoskie Stowarzyszenie Edukacyjne u Erazma i Pankracego
71. Katolickie Stowarzyszenie Lekarzy Polskich, Oddział Mazowiecki bł. dr Ewy Noiszewskiej
72. Fundacja Familia Nova
Zjednoczenie Konserwatywno-Narodowe Środowisk Patriotycznych okręgu siedlecko-ostrołęckiego
73. Fundacja Pro Prawo do Życia Siedlce
74. Ogólnopolskie Stowarzyszenie Internowanych i Represjonowanych
75. Stowarzyszenie Patriotyczne Siedlce
76. Patrioci doliny Liwca
77. Stowarzyszenie Koliber Siedlce
78. Fundacja Rolnik Handluje – Region Siedlecko-Ostrołęcki
79. Zjednoczeni Siedlce, Łosice i okolice
Federacja Stowarzyszeń Weteranów i Sukcesorów Walk o Niepodległość Rzeczypospolitej Polskiej
80. Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej Okręg Warszawa
81. Stowarzyszenie Społeczno-Kombatanckie Wolność i Niezawisłość
82. Związek Młodocianych Więźniów Politycznych lat 1944-1956 „Jaworzniacy”
83. Związek Ociemniałych Żołnierzy Rzeczypospolitej Polskiej
84. Ogólnokrajowy Związek Byłych Żołnierzy Konspiracyjnego Wojska Polskiego
85. Związek Więźniów Politycznych Okresu Komunistycznego
86. Stowarzyszenie Prawo do Prawdy
87. Narodowe Zjednoczenie Wojskowe Mazowsze-Północ
88. Stowarzyszenie Żołnierzy Batalionów Chłopskich Lublin
89. Stowarzyszenie Żołnierzy Armii Krajowej w Krakowie
90. Stowarzyszenie Historyczne Mazowsza Północnego.
91. Stowarzyszenie Wspólnota i Pamięć
92. Stowarzyszenie Grupa Historyczna Zgrupowanie Radosław
93. Okręg Warszawa 27 Wołyńskiej Dyw. Piechoty
94. Rada Pamięci Niepodległej Rzeczypospolitej Kampinoskiej

